

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Effekterne af genopretning af Skjern Å på natur, landskab og lokalsamfund

IPBES symposium
14. juni 2019, Aarhus

Jakob Harrekilde Jensen,
Skovrider, Naturstyrelsen

Skjern Å Naturprojekt – gennemført 1999 - 2003

Formål

- Nedsætte udvaskningen af næringssalte og okker
- Bidrage til at genskabe områdets plante- og dyreliv
- Øge de friluftsmæssige værdier

Design

- Halv ådal: 2.200 ha ud af 4.000 ha
- 40 km vandløb, 26 km Skjern Å
- Jordsætninger og
- "Geddebomben"

Effekter på naturen - overvågningsdata

Naturovervågning 1999-2003:

- Budget: 9,5 mio. kr.
- Stoffilbageholdelse, åens fysiske forhold, planter-smådyr-fisk-fugle m.m.
- Afrapportering fra DMU 2005:
 - *Andersen, J.M (red): Restaurering af Skjern Å. Sammenfatning af overvågningsresultater 1999-2003.*

10 år efter – ca. 2011-2013:

- Støttet af 15. Juni Fonden
- Hydromorfologi, smådyr og planter, vegetation, fugle
- Afrapportering 2014:
 - *Vand & Jord, e-bog nr. 1.*

DTU Aqua

- Laks

Udvalgte temaer:

- Stoffilbageholdelse
- Fysiske habitater og levesteder
- Åens planter/smådyr og engvegetation
- Laks – se foto
- Fugle

Effekter på naturen – stoftilbageholdelse

Målinger

- Målt på indhold af kvælstof og fosfor: dels i tilløb til projektområdet, dels i vandet der løber ud i Ringkøbing Fjord
- Transporten af næringssalte gennem Skjern Å var for stor til at måle selv en betydelig tilbageholdelse

Alternativ metode

- Tilbageholdelsen er i stedet skønnet ved at måle på aflejringer på oversvømmede arealer

Kilde: Andersen, J.M. Natur- og miljøeffekter af Skjern Å restaureringen, Vand & Jord, 2005.

Vurdering

- Der skønnes en tilbageholdelse på ca. 5-10% kvælstof og fosfor
- I projektforslaget havde man estimeret med 6 % (N) og 12 % (P)

Effekter på naturen – fysiske habitater og levesteder

Hvad er der genskabt af fysiske habitater og levesteder?

- Variation af enge, sumpe og søer
- Oversvømmelser genskabt
- Store ændringer i den gravede å's vandløbsprofil

Hvad mangler endnu?

- Bagvande og nye afsnørede åslynger ikke genskabt.

*Kilde: Kristensen, E.A. et al.
Hydromorfologiske ændringer af Skjern Å – 10
år senere, Vand & Jord, 2014.*

Vurdering

- 10 år er en kort tidshorisont
- Nettotilførsel af sediment

Effekter på naturen – åens planter/smådyr og engvegetation

Åens planter og smådyr

- Planter og døgnfluer, vårfluer og slørvinger.
- Generelt er arter tilbage i betydeligt omfang, bl.a. pga. opstrøms indvandring.

- Arter tilknyttet bagvande mangler stadigvæk en del .
- Lille potentiale for spredning (fx af vandaks) og/eller mangel på habitater.

Kilde: Wiiberg-Larsen, P et al, Skjernåens smådyr og planter – lykkedes restaureringen?, Vand & Jord, 2014.

Engvegetation

- De genoprettede enge er næringsholdige og kulturpåvirkede.
- Ophobning af næringsstoffer fra opdyrkningen. Fortsat tilførsel via oversvømmelser

Kilde: Ejrnæs, R. Skjern Å – en våd ørkenvandring. Jord & Viden, 2014.

Effekter på naturen – den berømte Skjern Å laks

Stor stigning i laksepopulation:

(stk)	2003	2018
Gydeopgang	1.000	4.500

Årsager

- Regulering af fiskeri
- Opdræt og udsætning
- Habitatforbedring og fjernelse af spærringer

Vurdering

- Bidraget med en positiv effekt
 - Passage til Omme Å
 - Beskeden gydning i ny Skjern Å

Kilde: Koed, A. Skjern Å Naturprojektets betydning for laksen. Vand & Miljø, 2014.

Effekt på naturen - fugle

Ynglefugle

- 4-dobling af antal ynglende vandfugle (lappedykkere, ænder, vandhøns, skestork m.fl.)
- Fåtal af engfugle på nær vibe og rødben. De sjældne arter har ikke indfundet sig

Trækfugle

- Over 100 forskellige arter af vandfugle
- Store bestande af svømmeænder, bl.a. Hestholm søen

Kilde: Bregneballe, T. et al. Skjern Enge – Kom fuglene tilbage?. Vand & Jord, 2014.

Vurdering

- Blandt 10 bedste yngleområder i Danmark for vandfugle
- Enghabitat ikke optimal
 - Næringsrig
 - Vegetation for høj

Effekt på landskab

Den åbne ådal

- Fået genskabt den åbne ådal
- Sket ved at fjerne diger og småplantninger

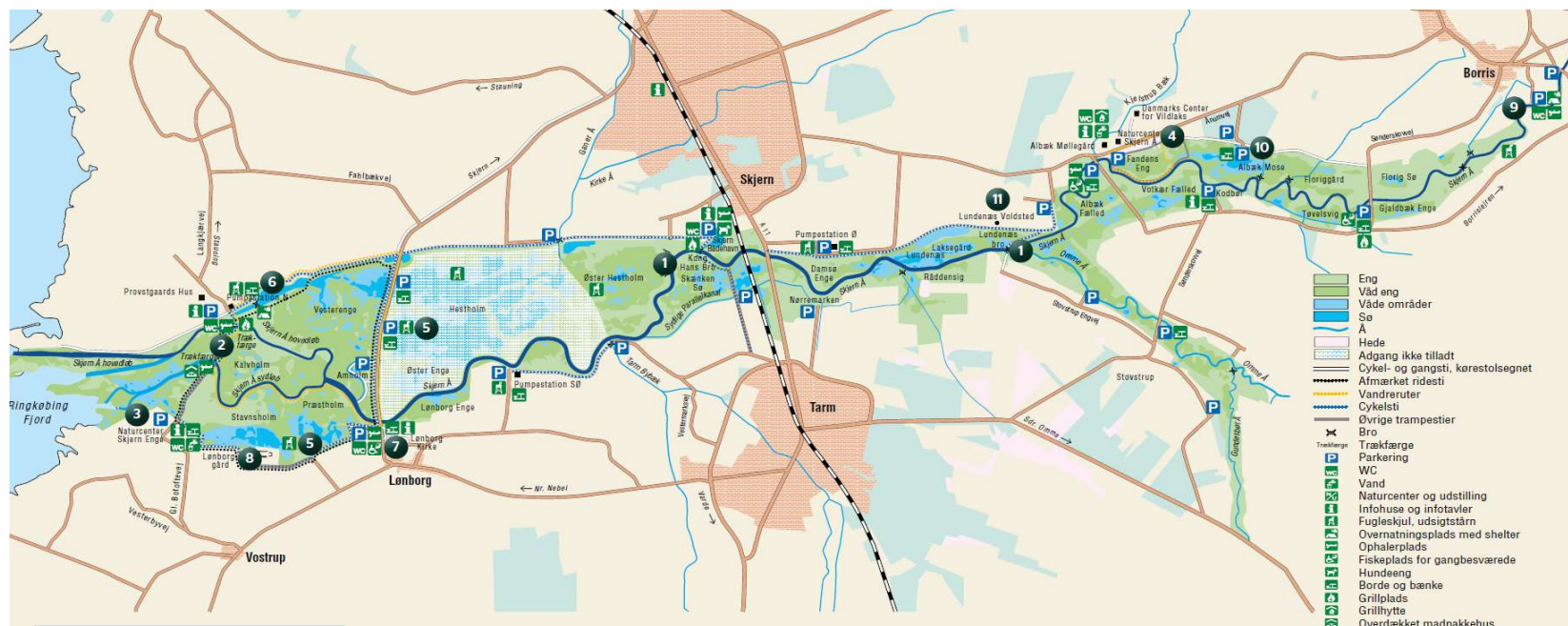
Effekt på lokalsamfund - friluftsmuligheder

Adgang

- Offentlig adgang pånær:
 - 200 ha i privateje
 - 400 ha reservat (Hestholm)
- Mulighed for fiskeri, jagt og kanosejlads

Besøgsfaciliteter, fx

- P-pladser med borde/bænke
- 20 km befæstede stier + hovslag
- Hængebroer, spange, trækfærge
- 5 fugletårne/-skjul
- Handicapfaciliteter

Effekt på lokalsamfund – lokaløkonomi og opbakning

Lokaløkonomisk analyse (1997)

- Anlægsfase: +87,4 mio. kr.
- Driftsfase: -2,8 mio. kr. – men faldende pga. forventet fald i landbrugets afkast
- Samlet: en gevinst

Oplevelsesøkonomi

- Laksefiskeri (mio. kr./år):
 - Lokalt forbrug: 14,6
 - Lokal værditilvækst: 6,8
 - Andre faktorer end genopretning
- Årligt besøgende: 80-100.000
 - Lokalt forbrug: ??.

Kilde: Jordal-Jørgensen et al. Den lokaløkonomiske værdi af laksefiskeriet i Skjern Å. DTU Aqua-rapport, nr. 287, 2014

Nationalpark Skjern Å

- Stor lokal modstand i 90'erne
- Stigende lokal opbakning
- Lokalt arbejdes der på at gøre Skjern Å til nationalpark

Sammenfatning

Tema	Vurdering
Stoftilbageholdelse	Bidraget
Natur	Bidraget til at genskabe biodiversitet Bagvande og enge
Landskab	Genskabt den åbne ådal
Friluftsliv	I høj grad
Lokaløkonomi	Ja – men uudnyttet potentiale

Baggrund for genopretningen - Naturprojekt Skjern Å

Hovedafvanding 1962-68

- Storstilet anlægsprojekt
- 5 pst. og 80 km afvandingskanaler
- Ca. 4.000 ha enge og vådområder indvindes til landbrugsjord
- Det sidste store afvandingsprojekt – stor lokal stolthed

Konsekvenser

- Løft i landbrugets indtjening
- Tab af biodiversitet
- Jordsætninger
- Belastning af Ringkøbing Fjord med næringssalte og okker
- Beslutningsforslag 1988
- Anlægslov 1998

Mindesten, Pumpestation Nord